

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 6, Sayı/Issue: 7, 2017

Sayfa: 99-113

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[25-10-2017] – [20-11-2017]

Tuğrul Tanyol'un Perspektifinden Şiirde Gelenek

Murat TAN

Dr., Marmara Üniversitesi Türk Dili Bölümü

Dr., Marmara University, Turkish Language Department

Orcid ID: 0000-0003-0158-7010

E-mail: murattaaan@hotmail.com

Öz

Tuğrul Tanyol, ilk şiir kitabı çıkmadan yaklaşık iki yıl önce yazdığı "Şiirde Gelenek Sorunu" makalesiyle yatağından uzaklaşmakla karşı karşıya kalan Türk şiirinin birikiminin nerede olduğuna işaret etmiştir. Bu çalışmanın amacı Tuğrul Tanyol'un görüşleri üzerinden gelenekle kurulan ilişkinin değişimine ışık tutmaktır. Tanyol, modern Türk şiirinin oluşmaya başladığı Tanzimat Dönemi'nden çok önceleri oluşmuş Divan şiiri ile Halk şiiri geleneğimizi önemser. Ancak bu iki şiir geleneğinin Batı'daki örnekleri gibi bir senteze ulaşamadığını belirtir. Osmanlı dönemi içinde bu sentezi engelleyen koşullar nispeten Cumhuriyet'le ortadan kalkmışsa da gelinen noktada durum Halk şiiri lehine gelişmiştir. Şiirde geleneğin öncelikle bir dil meselesi olduğunu, dolayısıyla her şeyden önce geleneğin kendisini sanatçıya dayattığını ifade eden Tanyol, gelenekten yararlanmanın, geçmişini biçimsel olarak taklit etmek olmadığını, söyleyiş yani üslup temelinde geleneğe yaslanılınca şiirin derinlik kazanacağını fikrini ortaya koyar. Bu çalışmada, Tanyol'un sadece gelenek ile ilgili görüşlerine yer verilmemiştir. Aynı zamanda yazmış olduğu şiirler içinde gelenekten nasıl yararlandığına da değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tuğrul Tanyol, şiir, gelenek, Divan şiiri, Halk şiiri.

The Tradition In Poetry From The Perspective Of Tugrul Tanyol

Abstract

Tuğrul Tanyol pointed out where the accumulation of the Turkish poetry, which faced away from his bed by the article "The Problem of Tradition in Poetry" he wrote about two years before his first book of poetry. The purpose of this study is to shed light on the change in tradition established through the views of Tuğrul Tanyol. According to Tanyol, Divan poetry and Folk poetry tradition that preceded the modern Turkish poetry that started after the Tanzimat period, are important. However, he states that the tradition of the two poems can not reach a synthesis like the ones in the West. Although the conditions that prevented this synthesis in the Ottoman period were relatively removed in the Republic period, the situation developed in favor of folk poetry. Tanyol states that tradition in poetry is primarily a matter of language, and therefore, above all, tradition imposes itself on the artist. Tanyol, however, reveals that the use of tradition is not to formally imitate the past, but that poetry will become profound if it is based on the saying, that is, on the basis of style. In this study, Tanyol's views on tradition are not given only. It also mentioned that how poetry has benefited from tradition.

Keywords: Tugrul Tanyol, Poetry, Tradition, Divan Poetry, Folk Poetry.

Giriş

a. Gelenek Kavramı

Bütün sanat dallarında olduğu gibi şiir için de gelenek¹ kavramı oldukça önemlidir. Bu kavram birçok disiplinin ilgi alanına girdiği için geniş bir anlam yelpazesinde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla üzerinde ittifak edilmiş bir anlam içermemektedir. Tuğrul Tanyol'un perspektifinden şiir sanatı bağlamında sunulacak görüşlerinin anlaşılması için gelenek kavramının genel olarak nasıl bir çerçevede ele alındığına değinmek gerekir.

Geleneğin sözlükteki karşılığı *"Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane."*² olarak verilir. Bunun yanında gelenek kavramı, başta sosyoloji olmak üzere felsefe, halkbilim, resim, müzik vb. birçok disiplinde terim anlamlar kazanmıştır. Geleneğin bu disiplinler için ifade ettiği anlamın ortak noktası *"köklü bir geçmişten sürüp gelen maddi ve manevi birikimlerin adı"*³ olması şeklinde ifade edilebilir.

Gelenek kavramının edebiyat için ifade ettiği anlam L. Sami Akalın tarafından şöyle açıklanır: *"En geniş anlamında gelenek, bir yazara, geçmişten kalan görenekler, edebiyat düzenleri ve anlatım alışkanlıkları demektir. Özel bir düzenden, mutlu sondan, belirli bir edebiyat biçiminden, pastoral bir elejiden, bir edebiyat döneminden, bir ulusal kültürden –terimin en geniş anlamında- gelenek diye söz edebiliriz."*⁴

Ebubekir Eroğlu ise bir sanatçının gelenek ile olan ilişkisinin tek bir düzlemde değil üç aşamada gerçekleştiğinden bahseder. Birinci aşama, şiirin *"bir çırpıda görülebilen geçmiş"*dir. İkinci aşama ise izler ya da kalıntılar olarak adlandırılacak *"bir dil içinde oluşmuş şiire her hangi bir noktadan bakmakla göreceğimiz saha"* aşamasıdır. Üçüncü aşama ise *"dil içindeki bütün edebiyat değerlerinin, anlamını bulduğu uygarlık alanı"*dır.⁵

Bu görüşlerin yanında T. S. Eliot'ın geleneği tarih şuuruyla ilişkilendirmesi dikkate değerdir. Ona göre gelenekten faydalanmanın bir gereği de tarih şuuruна sahip olmaktır: *"Eğer geleneğe sahip olmak istiyorsanız, çok gayret sarf etmeniz gerekir. Geleneğe sahip olmak için önce 'tarih şuuru' geliştirmeye ihtiyaç vardır. Tarih şuuru ise, yirmi beşinden sonra da şiir yazmaya devam etmek"*

¹ Gelenek kavramıyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Cevat Akkanat, *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002., Muhsin Macit, *Gelenekten Geleceğe*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996.

² *Türkçe sözlük*, TDK, 1983, Gelenek maddesi.

³ Cevat Akkanat, *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 14.

⁴ L. Sami Akalın, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 5. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 1980, s. 124.

⁵ Ebubekir Eroğlu, *Modern Türk Şiirinin Doğası*, YKY, İstanbul 1993, s. 11.

*kararında olan herkes için kaçınılmaz bir şeydir. Tarih şuuru, sadece 'geçmiş'in geçmişliğini bilmek değil, fakat onun 'hâl'de de var olduğunu anlamak demektir.'*⁶

b. Tanzimat'tan Sonra "Şi'r-i Kadîm"e Bakış

Tuğrul Tanyol'un gelenek özelinde ifade ettiği görüşlerinin daha iyi anlaşılması için Tanzimat sonrası modern şiirimizin eski şiirle ilişkisine değinmek gerekir. Modern Türk şiirinin ilk ürünlerinin verilmeye başladığı Tanzimat Dönemi'nde Âkif Paşa, Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Recaizade Mahmut Ekrem gibi şairler yeni bir şiir arayışında olmuşlardır. Bunun yanında eski tarz şiir, başka bir ifadeyle "şi'r-i kadîm" olarak görülen Divan şiiri yer yer tenkide uğramıştır. Keskin görüşleriyle Ziya Paşa "Şiir ve İnşa" makalesinde Divan şiirini İran ve Arap şiirinin taklidi sayar.⁷ Abdülhak Hamit "Nâ-kâfi" şiirindeki

*"Evet, tarz-ı kadîm-i şi'ri bozduk, herc ü merc ettik,
Nedir şi'r-i hakiki safha-ı irfana derc ettik
Bu yolda nakd-i vakti cem'-i kuvvet birle harc ettik,
Bize gelmişti zira meslek-i ecdâd nâ-kâfi."*⁸

dizelerinden de anlaşılacağı üzere kendilerine ulaşan eski şiiri yetersiz gördüklerini ve yeni bir şiir ortaya koymak için uğraştıklarını söyler. Ancak yine de biçim açısından Divan şiirinin tesiri ağırlıktadır.⁹ Tenkit ve arayışlar daha sonraki yıllarda Servet-i Fünun Dönemi'nde devam eder. Konuyla alakalı görüşler, dönemin ateşli tartışması olan "Dekadanlık"ta da kendisini gösterir. Meşrutiyet Dönemi'nin kendine has yeni sosyal ve siyasî koşullarıyla şiirde içerik ve üslup açısından değişim yaşanmış, eski tarz şiirin rüzgârından uzaklaşma başka bir boyutta devam etmiştir. Bu kez millileşmenin etkisiyle Halk şiirine doğru giden bir mecra oluşur. Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde özellikle Divan şiirinden, bireysel çabaların dışında, tamamen bir kopuş görülür. Bundan sonra ulus devlet ülküsündeki Cumhuriyet yönetim kadrolarının da etkisiyle halk kültürüne bir yöneliş olur.

Bütün süreç boyunca Divan şiirine birçok yönden tenkit ve itiraz geldiğini söyleyebiliriz. Bu tenkit ve itirazlarda genel olarak Divan şiirinin "*toplumsal meselelere ilgisiz, halktan kopuk, dili yabancı, çağın insanî değerlerine uzak,*

⁶ T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 3.

⁷ Ziya Paşa, "Şiir ve İnşa", *Hürriyet* (gazete), S. 11, Londra 7 Eylül 1868.

⁸ İnci Enginün-Zeynep Kerman, *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri 1(Şiir)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 171.

⁹ Ahmet Koçak, *Gece ve Deniz Şairi Tahsin Nahit'in Şiirleri Üzerine Bir İnceleme*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2016, s. 132.

gerçekle ilişkisi mantıksız, düşünce ve duygu bakımından eksik, soyut, İran ve Arap taklidi bir edebiyat olduğu ileri sürülür."¹⁰ Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ne yönelik olumsuz tavır geniş bir aydın ve sanatçı çevresinde etkili olmuş ve gelenek kavramı şiirde olumsuz bir çağrışımı da içermiştir.

Mehmet Kaplan, Cumhuriyet şairlerinin gelenekle (Divan şiiri kastedilir) ilişkileri konusunda şunları söyler: "Gelenekle ilgilerini kesen Cumhuriyet devri Türk şairleri, dünyadaki bütün yeni akımları izleyerek, Türkçede de onların benzerlerini yaratmaya çalışmışlardır. Bunlar arasında Halk veya Divan edebiyatından bazı unsurlar olarak, yeni terkipler vücuda yetirenler de vardır."¹¹

1980'lere gelindiğinde Tuğrul Tanyol'un geleneğe yaslanan bir şiiri olumlulaması ciddi bir değişimi işaret etmesi açısından önemlidir. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar birçok sanatçının duruşları göz önüne alındığında şiir geleneğimizin asıl büyük kısmını temsil eden Divan edebiyatı ve ona ait düşünce yapısına karşı geliştirilen olumsuz eleştirilerin bir kırılma yaşadığı söylenebilir.

1. Tuğrul Tanyol'a Göre Şiirde Gelenek

Tuğrul Tanyol, yukarıda üstünde durduğumuz şiir geçmişimizdeki değişim-dönüşüm ve tutumları bilen bir sanatçıdır. İkinci Yenicilerin şiir verdiği zamanlarda ve 1970'li yılların toplumsal kargaşası içinde büyümüş ve kendisinden önceki dönemlerde eksik olan hususları kendi açısından gözlemlene fırsatı bulmuştur. Yazdığı şiirin her şeyden önce sağlam, iyi ve estetik olmasını önemseydiğinden sanatına önyargısız yaklaşıma gayret eder ve sanatın doğasında var olan ve onu sanat yapan hususiyetleri olduğu gibi kabullenmeye çalışır. Bu tavrının sonucu olarak Cumhuriyet Dönemi şiirinde temel sorunlardan birinin gelenele kurulamayan ilişki olduğunu görür. Tanyol'un ait olduğu kuşak şairleri de aynı sağduyuyla hareket ederler. "1980'lerin genç şairleri her şeyden önce şiirin poetik birikim ve donanım işi olduğu konusunda hemfikir gibidirler. Bu birikim ve donanımın sağlanmasında ise en kestirme yol, onlar için, geleneğe bakmak, şiir tarihimizi meydana getiren iyi şairlerin eserlerini okumak ve onlar üzerinde düşünmek olmuştur. En eskisinden en yenisine Türk şairleri bu kuşağın pek çok üyesi tarafından, iyi şiir dışında her hangi bir kriter kullanılmadan gündemde tutulmuştur."¹²

Şiirin sorunlarına ciddiyetle eğilmiş ve problemlerine teklifler sunan bir şair olarak Tanyol, 1981 yılında yayımlanan "Şiirde Gelenek Sorunu"¹³ makalesi

¹⁰Tunca Kortantamer, "Türk Edebiyatında Gelenek ve Modernlik Tartışmaları Üzerine", *Kitaplık* dergisi, S. 38, Güz 1999 s. 162.

¹¹ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 3. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 1980, s. 7.

¹² Bâki Asiltürk, *1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2006, s. 158.

¹³Tuğrul Tanyol, "Şiirde Gelenek Sorunu", *Yazko Edebiyat*, Temmuz 1981, s. 89-95.

başta olmak üzere ilerleyen yıllardaki yazı ve söyleşilerinde gelenek ile ilgili görüşler ifade eder.

“Şiirde Gelenek Sorunu” makalesi, konuyla ilgili en kapsamlı değerlendirmeleri içerdiği için üzerinde genişçe durulacaktır. Makaledeki değerlendirmeler numaralandırılmış üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde yapıt-yazar-toplum ilişkisi üzerinde durulur: Sanatçı-yapıt-toplumun birbirleriyle diyalektik ilişkisi vardır. Biri diğerinin aynası olmak işlevini görür. Bir sanatçı verdiği ürünlerle ait olduğu toplumu değiştiren kişidir. Ancak değişim ekonomik ve toplumsal değişimlerle koşut ilerler. Bu değişim hızlı olmaz yüzyılları gerektirebilir. Bu yavaş değişim içinde yaşayan her sanatçının verdiği ürünler aynı zamanda çağın toplumundan izler taşır. Toplum ile sanat eserleri arasındaki ilişki göz önüne alındığında, toplumda, sanatı taşıyan payandalar yıkılınca o ortama uygun düşen sanat anlayışları yok olacaktır. Tanyol bu fikirlerine destek için Sokrates’in “Müzik kurallarındaki değişimler toplumu yöneten kuralların değişmesine bağlıdır.” görüşüne başvurur. Bu bölümün sonunda kültürün bir birikim olduğunu, bu birikimin sonucu olarak önceki sanat anlayışlarının sonrakiler içinde saklı olduğunu söyler. Bu ilişki geleneğin devam etmesi anlamındadır. Eğer geleneğe ait ürünlerden zevk alınamıyorsa ve yeni ürünlerin gelenekle ilintisi kalmamışsa yolunda gitmeyen bir şeyler vardır.

İkinci bölüm, Türk şiirindeki temel şiir gelenekleri hakkındadır: Bizde Divan şiiri ve Halk şiiri olmak üzere iki büyük şiir geleneği vardır. Gelenekle ilgili sorunlar, ikisinin bir senteze ulaşmamış olmasından kaynaklanır. Batı’da uluslaşma sürecinde, öncü burjuva sınıfı bu ikili durumu bir potada eritir. Zamanla gelişen kapitalist üretim ilişkileri de köylülüğü küçülen bir katman haline getirerek erimeye katkı sağlar. Bizdeki gibi bir halk sanatı Batı’da belirgin olmamıştır. Batı’da uluslar oluşurken ikili kültür ve sanat görünümü de ortadan kalkar. Doğal olanın bizde de bu sentezin oluşmasıydı. Osmanlı saray kültürü ile halk kültürünün birbirine yabancı oluşu sentezin önünde engel olur. Osmanlı seçkin sınıfı halk kültürü yerine Batı ile ilişki kurmuş ve Batılılaşma başlamıştır. Nihayetinde ikili durum Cumhuriyet’e kadar devam etmiştir.

Bizde halk sanatı ve şiirinin belirgin olmasının sebepleri; kapitalizmin gecikmesi ve burjuva sınıfının olmayışı ve köylülüğün toplumun büyük bir kesimini oluşturmasıdır. 1950’lere gelindiğinde bahsedilen bu eksik şartlar ortadan kalkmış ve tarımda makineleşmeyle birlikte şehirlere göç başlamıştır. Bu gelişmelerin yansıması olarak halk şiirinin üretimi Âşık Veysel ile son bulur. Eski Yunan’dan beri sanat ve edebiyatın üretilmesinde belirleyici kesim eğitimli kentlilerdir. Tuğrul Tanyol, bizim toplumumuzda da bu belirleyiciliğin gerçekleşmeye başladığı tarihin 1950’ler olduğunu ifade eder. Tanyol’a göre 1950’lerde kapitalizmin etkin olması, nispeten bir

burjuvazi kesimin oluşması ve göçler sonucunda kentli nüfusun artması halk kültürü ve şiirinin tabanını yitirmesinin başlıca sebepleridir.

Tanzimat ile birlikte kentli Osmanlı şairleri Batılılaşmaya ve Divan şiirinden içerik açısından farklı bir şiir ortaya koymaya başlar. Ancak Batı'dan öğrendikleri özgürlük, adalet, eşitlik, baskı vb. kavramları Batı'daki ekonomik temelinden farklı bir zeminde kullanırlar. Bu süreçte oluşan yeni bir şiirden bahsetmek mümkündür. Bu şiir içerik açısından değişmekle beraber biçimsel yönden ve söz sanatlarına dayalı oluşu bakımından Divan şiiri geleneğinin devamıdır. Bu diyalektik sürecin son halkası ise Yahya Kemal'dir. Baki'den Tevfik Fikret'e uzanan sürecin içinde yapıtın bağlandığı kökler açısından Nazım Hikmet de vardır. Nazım Hikmet'te aynı zamanda halk şiirinin söyleyiş özellikleri de bulunur. Nazım iki şiir geleneğimizden de beslenmiş birkaç şairimizden biridir.

Halk şiirine eğiliş ulus devlet ülküsünde olan Cumhuriyet ile başlamış olsa da bu romantik bir yöneliştir. Aydınlar yabancı oldukları bu dünyaya hayalî unsurlar atfetmekle kalmamış köylülüğü de ülküselleştirmişlerdir. Kendilerinin gerçekte bu sanatla bir ilişkileri yoktur. Şairler de meseleye biçimce yaklaşmış ve hece vezniyle yazmayı yeterli saymışlardır. Hâlbuki halk şiirinin özünde var olan kültür ve has koşullar görülemedi. Halk şiirinin biçim özellikleri yanında bir özü, biçemi ve söyleyişi de vardır. Çağın yeni imkânlarıyla birlikte gelişen eğitim, öğretim, iletişim gibi koşulların da etkisiyle halkçılık şiirde uzun sürmez. Bunda biraz da Batılılaşma ve onun tavandan tabana yayılmasındaki artışın etkisi de olmuştur.

Bahsedilen Batılılaşmanın bir sonucu olarak 1940'lardaki şiirimizde Fransız şiirinin büyük etkileri görülür. 1940'lardan sonra daha öncekinin aksine ki şiirimiz 1870'lerden beri Batı şiiriyle tanışmıştır, şiirimize Batılı akımlar günü güne aktarılır hale gelmiştir. Bu da gösteriyor ki şiirimiz, Tanzimat'la başlayan süreçte artık kendi şiir geleneğinden büyük ölçüde kopmuş ve Batılı şiire bağlanan bir görünüm sergiler hale gelmiştir. Bu durum kültürün tüm boyutlarında yamalı bir bohça görünümünde kendisini gösterir. Bunun asıl nedeni toplumu yukarıdan aşağıya değiştirme çabasıdır. Tanyol'a göre her şeye rağmen Batılılaşmada en başarılı olunan alan, sanat ve edebiyattır. Kendi şiir kaynaklarımızdan uzaklaşmış olsa da Batı etkisinde güzel şiir örnekleri yazılmıştır.

Üçüncü bölüm gelenekten yararlanma konusuna ayrılmıştır: Gelenekten yararlanmak eski şiir biçimlerini kullanmak demek değildir. Tanyol'a göre günümüzde aruzla şiir yazmak ve mazmunlar kullanmak çağ dışı olduğu gibi hece vezni ile tekerlemeler yazmak da halk şiiri açısından bir senteze ulaşıldığını göstermez.

Gelenekten yararlanmak öncelikle şairin ne yapmak istediği ile ilgilidir. Şairin her şeyden önce bir amacı ve sorunu olmalıdır. Bu olmadan gelenekten yararlanacağını sanan şair boş bir uğraşın içinde olur.

Şiiri oluşturan yapılar biçim, içerik ve biçem (stil)dir. Divan şiirinin biçimsel yapısında aruz vardır ve içerik kalıplaşmış belirli mazmunlardan oluşur. Bununla birlikte şiirin kendine has bir söyleyişe sahip olduğu bilinmelidir. Tanzimat Dönemi'nde aruza dokunulmamış ve söyleyiş tarzı da fazla değişmemiştir. Değişen içeriktir. Bu husus Tanzimat sonrasında Yahya Kemal'e kadar devam eder. Denilebilir ki Yahya Kemal'in şiiri seleflerine göre daha Batılıdır.

Tanyol aynı yazısında Cumhuriyet Dönemi'nde gelenekten yararlanan belli başlı şairler hakkında da görüşler ifade eder. Nazım Hikmet'in şiirinde de Yahya Kemal'in kullandığı Osmanlı edasının var olduğunu söyler. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın söyleyiş tarzına bakıldığında geleneksel şiirin izleri vardır. Öyle ki Tanpınar, "Bursa'da Zaman" şiirinin başındaki dört beş sözcükle Osmanlı kültürünün ve yaşantısının ana çizgilerini çekiverir. Hilmi Yavuz'un şiirleri de biçem açısından gelenekten izler taşır. Hilmi Yavuz, şiirinde bunu bilinçli olarak yapar.

Tanyol'a göre gelenekten yararlanma eski şiirimizin söz sanatlarıyla oynamak şeklinde de gerçekleşebilir. Behçet Necatigil'de bu çaba görülür. Aynı yöntem halk şiiri için de geçerlidir. Geçmişte Halk şiirinden yararlanma çabası pek başarılı olmamıştır. Çünkü şairlerimiz bu şiiri içselleştiremedikleri için sorunu yanlış bir şekilde bir biçim sorunu olarak ele almışlardır. Oysa sorun bir söyleyiş sorunudur. Söyleyişte geleneğe bağlanan Nazım Hikmet başarılı örnekler vermiştir. Biçem ile biçim onda birleştiği için tutuk ve yapay bir görüntü oluşmaz. Necip Fazıl ve Cahit Sıtkı Tarancı'da da bu başarıyı görürüz.

Tanyol'un bu görüşlerinin sonunda, geleneğe bağlanmanın nasıl olacağına ilişkin asıl düşüncesini olduğu gibi aktarmakta fayda var. Tanyol: "*şiir belirli bir ortamın ürünüyse ve o ortamı oluşturan koşullar bugün artık kalmamışsa, o türde şiir yazmanın da herhangi bir dayanağı kalmamıştır. Geleneğe bağlanmanın tek yolu eski şiiri yaratan ortamı ve kültürü bilmekten geçer. Divan şiiri geleneğinden yararlanmak ise köklü bir Osmanlı kültürünü, Halk şiiri geleneğinden yararlanmak ise çoğunlukla sanıldığı gibi 'kır kökenli olmayı değil' ama 'Halk edebiyatını ve onu yaratan koşulları bilmeyi' gerektirir.*"¹⁴

Tuğrul Tanyol'un bu makalesi, daha sonra gelenekle ilgili söylediklerinin özünü teşkil etmektedir. Kendisinden önceki dönemlerin reddiye anlayışından uzak bir yerde konumlanan Tanyol, geleneği şiirin yazılmasında önemli bir kriter olarak görür. Ona göre "*Gelenek bilinmeden*

¹⁴ Tuğrul Tanyol, a.g.m., s. 95.

şiir yazılamaz; modernlik geleneğin bittiği yerde başlar."¹⁵ Tanyol, bu hususta, şiir tarihimizi iyi bilen Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "*Hakikatte bir edebiyat ve sanat kendi an'anesi içinde yenileşebilir.*"¹⁶ görüşüne paralel bir çizgide durur. Tanyol, bir söyleşisinde gelenekten yararlanma ve yeni bir şiir ortaya koyma hususunda şunları ifade eder: "*Gelenekten yararlanmayan, onunla eklemlemeyen hiçbir şiir, yeni olamaz. Yeni neye göre yenidir? Bir referansı olması gerekir. Yenilik Batı'dan kopya değildir, ona taklit denir. Yenilik geleneğe bağlanarak onu ileriye götürmektir. Bizde nedense gelenek ve modernizm karşıtmiş gibi göründü hep; tutuculukla eş sayıldı.*"¹⁷

Dönemine göre bu cesur çıkışın yanında şiirde geleneğe bağlanmakla gelenekçi olmayı farklı gören Tanyol ikisinin ayırt edilmesini ister. "*Eğer benim şiirim geleneğe yaslanıyorsa, bu kendiliğinden oldu. Çünkü ben hep Türk şiiri içinde hareket ettim, modalarla, taklitle işim olmadı. İyi bir şiir okuru olmaya çalıştım, şiiri daha yazmaya başlamadan sevdim. Gelenekçi bir şair olduğumu sanmıyorum, aslında bunun iyi bir tanımın yapılması gerek. Ben doğal olanı yaptım. Türkçe yazdığım için, Türkçenin ustalarından etkilendim. Dilin kendi kullanımı bir gelenektir.*"¹⁸ diyerek kendisinin nasıl bir yararlanma yolunu seçtiğini ortaya koyar.

2. Tuğrul Tanyol'un Şiirinde Gelenek

Tuğrul Tanyol'un şiirlerine baktığımızda gelenek ile ilgili savunduğu görüşlerinin şiirlerine etkisinin ilk iki şiir kitabından sonraki kitaplarda daha belirgin olduğu görülür. Bunun nedeni Tanyol'un şiire başlamasında Fransız şairlerinin etkisinde kalmasıdır.¹⁹ Şiirlerindeki geleneğe yaslanmanın izi sürüldüğünde tarihî şahsiyetler, peygamberler, tasavvufî göndermeler, mitolojik unsurlar, mekânların tarihî karakterlerinin yoğunlukta olduğu içerik; biçimsel benzerlikler ve söyleyişte gelenekle ilişki kurulduğu görülür.

2.1. İçerik

Modern zamanların bir ürünü olan Tanyol'un şiirinde tarihsel birikim, göz ardı edilmemiştir. Bu tasarruf Tanyol'un şiirine zenginlik ve derinlik kazandırmanın yanında geleneksel zeminde yeni imgeler oluşturmanın bir yolu olarak da kendini gösterir. Tarihî olaylar, kişiler,

¹⁵ Tuğrul Tanyol, *Düşler*, Ocak 1995. (Alıntılanan kaynak: Baki Asiltürk, 1980 *Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2006, s. 159-160.

¹⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hz. Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, s. 87.

¹⁷ Tuğrul Tanyol, "Tuğrul Tanyol ile 80'li Yıllar Şiiri Üstüne", Söyleşiyi yapan: Cezmi Ersöz, *Gösteri*, S.112, Mart 1990, s. 79.

¹⁸ Tuğrul Tanyol, "Şiir Yazamadığım Gün İntihar Edebilirim", *Cumhuriyet Kitap*, S. 281, 6 Temmuz 1995. (Alıntılanan kaynak: Baki Asiltürk, 1980 *Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2006, s. 159-160)

¹⁹ Muhsin Macit, "Tuğrul Tanyol'un Şiirinde Eski Yol İzleri", *Türk Edebiyatı*, S. 344, Haziran 2002, s. 62.

mekânlar şiirde bir atmosfer oluşturarak göndermeler ve çağrışımların kaynağı olur. Tarihsel unsurlar bazen hal'in hususiyetlerini ifade etmenin bir vesilesi kılınır. "Mermerin Doğusu" şiirinde

" (...)

ve yeşil sarıklı bir peygambere benzeyen zaman

Elmas! Çeviriyorum işte sayfalarımı

Uzakta, ağır yürüyen bir kervanın geceye çıkan adımları

Yahudiler korosu, Nil'in karanlık suları

İsa'yı gösteren el, eski bir korsan şarkısı

Mesnevi'den ardakalan yitik hüznün,

Doğu'nun tarihi: zenginlik ve talan

(...) "²⁰ dizelerinde mistik Doğu dünyasının atmosferi gözlemlenir. Bunun yanında "Tarık Nerede?" şiirinde ise İslam Tarihi'nde önemli bir komutan olan Tarık bin Ziyad'ın psikolojisi üzerinden modern bireyin dramı yakalamaya çalışılır. Şiirin son kısmında

"Onlar gemilerini yakıp geçtiler, kimisi öldü

Denizin kıpırdanışını gördüm, kıyıları uzak, yalnızlık çöldü

Gençliğim! Karşılığında bir tek kayık

*Al beni yanına, beni yanına al Tarık!"*²¹ dizelerinde bu durumu hissederiz. Tarihin bir zemin olarak kullanıldığı "Saatler Şiiri"nde Nil deltası, Bağdat, Babil, Eriha, Toroslar, Çin, Kartaca mekânları geçmişle ilişki kurmanın birer basamağı olur. Aynı şiirde (Hz.) Musa, Eflatun, Harun Reşit, Karl, Osman (Osmanlı Devleti'nin kurucusu) da zaman temelli gönderme yapılan tarihî şahsiyetler olarak yer alır. Benzer bir tasarruf "Gün Ortası Can Çekişen Yalnızlığımı Gördüm" şiirinde görülür. Küçük Asya ve Mısır ile geçmişe gidilir. Oralarda karşılaşılan tarihî şahsiyetler olarak Serhas, Sezar, Kleopatra, Kolomb (Hz.) İsa ve (Hz.) Yusuf üzerinden modern insanın yalnızlığı işlenir:

"Serhas'ın peşinden Küçük Asya'ya

Sezar'la birlikte Mısır'a Kleopatra'ya

Bir kehanet gibi dikildikçe önüme ardı ardına yıkılan surlar

Oradaydım, Kolomb'un gemisine uçan martıyı gördüm

²⁰ Tuğrul Tanyol, Toplu Şiirler (1971-2015), YKY, İstanbul 2016, s. 71.

²¹ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 81.

*İsa'nın küllerinden kutsanmış geceyi gördüm*²²

Moğol istilasında yaşadığı yıkımı ifade eden "Bade Harabul Basra" (Basra harap olduktan sonra) ifadesinin Türkçeye girmesine vesile olan Basra şehri için yazılan "Basra" şiirinde şehrin geçmişte yaşadığı acılara gönderme vardır:

*"Belki ta Kerbelâ'dan
Hac yollarının ardı sıra, harap
Ve büyük bir yağma olan Basra'da
Yeşillere bürünmüş o karanlık satrap"*²³

"Sudaki Anka" şiirindeki
*"dallarda, üşüyen kanatlarından soyunmuş
sudaki billuru düşleyen ankâ*

...

*artık susmalıyız, konuşsak bile
bizim acımızı kim anlayabilir
sen, sudaki rengine külünü savuran ankâ
ırmak akıp gitti, çoktan*

*küllerimiz küllerimizi arıyor hâlâ*²⁴ kısımları ile "Gün Ortası Can Çekişen Yalnızlığımı Gördüm" şiirindeki

"İnsanın, bedeninden bir ince giysi gibi soyunduğunu

*Ankâ'nın küllerinden yeni bir Ankâ doğduğunu*²⁵ dizeleri eski şiir geleneğimizde çokça geçen Anka kuşunun imgesel çağrışımlarla yeni bir tarzda kullanıldığını görürüz. "Büyü Bitti" şiirindeki

"bir aziz oldu, bir şair, bir peygamber

*sarığını çıkardı, hırkasını savurdu
önünde açılan yoldan Hıra'ya kadar
geçtiği çöldeki bitkiler*

*yeniden su buldu*²⁶ dizeleri kültürümüzün ve şiir geleneğimizin içinde önemli bir yeri olan İslâm peygamberi göndermesiyle dikkat çekiyor.

²² Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 124.

²³ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 142.

²⁴ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 113-114.

²⁵ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 124.

2.2. Söyleyiş

Tanyol'un şiirinde Divan ve Halk şiir geleneğinin söyleyiş açısından tesirleri vardır. Geçmişe ait bazı olay, kavram, mazmun, imaj ve ifadelerin Tanyol'da bir evrilmeye yeniden üretildiği ve onun şiirine bir derinlik kazandırdığı görülür. Türk ve dünya edebiyatında önemli mitolojik bir varlık olan Anka Kuşu'nun Tanyol'un tasarrufuyla simge anlamından imgeye çevrilir. Baki Asiltürk bu "çevirme"nin ehemmiyeti konusunda şu değerlendirmede bulunur: " 'Sudaki Anka' şiiri geleneksel simgelerin tekrar metafor haline koyulabileceğinin şaşırtıcı ve imrenilesi bir örneğidir. ... Geçmişteki şiirsel söz varlığının sözlüğüne kalın harflerle yazılıp klişeleşen simgeleri tekrar imge haline getirmekte imkânsız denecek kadar zordur."²⁷. Tanyol'un "Sudaki Anka"ya epigraf olarak seçtiği II. Selim'e ait olan

"biz bülbül-i muhrik-dem- i gülzâr-ı firâkız

âteş kesilir geçse sabâ gülşenimizden"

dizeleri şiirin genel havasına etkisi vardır ve beytin ikinci dizesi şiirde "güller ve güllere sürtünüp tutuşan rüzgâr" dizesinin ilham kaynağı olmuştur. Tanpınar'ın "Her Şey Yerli Yerinde" şiirindeki

"Serpilen aydınlıkta dalların arasından

*Büyülenmiş bir ceylan gibi bakıyor zaman"*²⁸ dizeleri Tanyol'un yine "Sudaki Anka" şiirinde "zaman sesini yükseltiyor şimdi seyrelmiş otların arasından" ifadelerindeki imgeye dönüşür. "Cem Gibi" şiirindeki

"....

Ağabey el ver yanına geleyim

Al beni, sonra istersen boğdur

Bir yanım zifiri karanlık, bir yanım ... birden yağmur!

Günler bir ormanın sessiz çılgınlığına gömüldü

Kendi içine düşen dipsiz kuyulara. Cesaret:

Gözbebeklerimin içindeki karanlık ülke

Perili... ve hiç varılmayacak.

*..."*²⁹

²⁶ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 266.

²⁷ Bâki Asiltürk, "İçine Dönük Bir Akşamı Yazan Şair: Tuğrul Tanyol", *Mühür*, S. 42, Eylül-Ekim 2012, s. 29-33.

²⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Bütün Şiirleri*, Hz. İnci Enginün, Dergâh Yayınları, İstanbul 1989, s. 40.

dizelerinde tarihsel bir trajedinin, çağdaş insanın sorununu dile getirmede nasıl bir metafor haline getirildiği görülür. Tanyol, "Anımsama" şiirinde, Fuzûlî'nin "Aldanma ki şair sözü elbette yalandır." dizesi "Her şiir biraz yalanla başlar."³⁰ şeklinde bir göndermeye dönüşür. Dilin gelenek ile ilişkisinin farkında olan bir şair olarak Tanyol, Türkçenin usta bir şairi diyerek Yunus Emre'ye önem atfeder. Bu önemin bir göstergesi olarak yazdığı "Yunus" şiirinde Yunus Emre ile şair olarak bir yakınlık kurduğu hissedilir.

(...)

"çimenin sarardığı anda

turnanın güleç uçuşunda

boz ormanın içinden geçer. bir tay

bir kırsağın yelesinden doğar

şaman rüzgârın ürperttiği fısıltıdır, geçer

orada yunus'umu beklerim"³¹

"Yunus" şiirinde Tanyol, özellikle

"ay karşiki yamaca yaslanır

yıldız yıldıza değer dağılır

rüzgâr ateşe eğilir su ayaklanır"³² dizelerinde halk şiiri edasında bir söyleyişe ulaşmıştır. Tuğrul Tanyol'un "Büyü Bitti" şiirindeki

"ve açılmayan yollar ansızın açıldı

ama ne kimse geri geldi, ne bir sessiz gemi"³³ dizeleri, Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi" şiiriyle ölüm teması üzerinde bir özdeşlik kurmuştur. Tanyol, şiirindeki "yol, sessiz gemi" ifadeleriyle "Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden."³⁴ dizesindeki anlamı koruyarak yeni bir üretimi başarmıştır.

2.3. Biçimsel Benzerlikler

İçerik ve söyleyiş ekseninde geleneğe eklememenin yanında Tanyol, pek tercih etmediği biçimsel birkaç deneme de yapar. "İstanbul Şiiri"nde Divan edebiyatının önemli şiir biçimlerinden mesneviyi andıran bir kafiye örgüsü (aa/bb/cc ...) kullanır. "Öncesi ve Sonrası" adıyla yayımladığı kitabındaki

²⁹ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 77.

³⁰ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 82.

³¹ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 278.

³² Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 278.

³³ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 265.

³⁴ Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1967, s. 90.

“Su Kasidesi” şiirinde Fuzulî’nin Su Kasidesi’nin ismini doğrudan kullanmış olması ve şiiri beyitleri andıran bir biçimde yazması gelenekten biçimsel yararlanmanın bir örneğidir. Şiirin ilk ikiliği

“suya bakmanın yorgunluğu

Çünkü gözlerine siner su”³⁵ şeklinde olup kafiyelenişinde az da olsa Fuzulî’nin şiirine bir benzerlik gösterir. Bunun yanında Tanyol’un Halk şiirinin önemli bir türü olan Türkü’den esinlendiği görülür. “Türkü” adını taşıyan şiiri, gerek söyleyiş tarzı gerekse biçimsel (abab kafiyelenişi) özellikleriyle Türkü şiir türüne oldukça yakındır:

“Ölüm usulca konmuş dalıma

(üç güvercin, beyaz mı beyaz)

Benekli rüzgâr yarımı sorma

Bu son yıldır, belki de son yaz”³⁶

Sonuç

Tuğrul Tanyol, Cumhuriyet Dönemi’nde geleneğe reddiye okuyan anlayışın karşısında durmuş bir şairdir. Tanyol’da geleneğe önem verişin arka planında özgün bir şiir ortaya koyma çabası ve Eliot’un geleneğe yaslanmanın bir ön koşulu saydığı tarih şuuru yatar. Muhsin Macit’in Tanyol hakkında yaptığı şu değerlendirme Tanyol’un, Eliot’ın öne sürdüğü koşulu sağladığını gösterir: “Onun şiirlerinin gelenekle bağını, bir ölçüde tevarüs ettiği tarih bilinci ve mısra zevki kurar. Tarih bilinci şiirinin çağrışım dünyasını zenginleştirir...”³⁷ Ancak Tanyol’un söz konusu edilen tarih bilinci, ideolojik olmaktan veya hayranlık uyandırıcı millî tarih anlayışından uzaktır. Tanyol, geçmişe daha çok bir dil zenginliği ve kültür birikimi açısından bakar. Şiirini de bu açıdan geleneğe yaslar.

Tuğrul Tanyol’daki gelenek geçmiş şiir birikimine yaslanmak demektir. Süreklilik, birikim, eklemleme, değişenin içinde devamlılığı koruma onun şiirinin önemli bir tarafını oluşturmaktadır. Her ne kadar şiir geleneklerimizden izler taşısa da şiir yapısını oluşturan içerik, söyleyiş ve biçim yönünden kendi çağının şiirini yazan Tanyol’un gelenek ile ilişkisi güçlü ve özgündür.

³⁵ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 358.

³⁶ Tuğrul Tanyol, a.g.e., s. 46.

³⁷ Muhsin Macit, a.g.m., s. 63.

Kaynakça

- Akalın, L. Sami, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 5. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 1980.
- Akkanat, Cevat, *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Asiltürk, Bâki, "İçine Dönük Bir Akşamı Yazan Şair: Tuğrul Tanyol", *Mühür*, S. 42, Eylül-Ekim 2012.
- Asiltürk, Bâki, *1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2006.
- Eliot, T. S., *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Enginün, İnci – Kerman, Zeynep, *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri 1(Şiir)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.
- Eroğlu, Ebubekir, *Modern Türk Şiirinin Doğası*, YKY, İstanbul 1993.
- Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri 2: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 3. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 1980.
- Koçak, Ahmet, *Gece ve Deniz Şairi Tahsin Nahit'in Şiirleri Üzerine Bir İnceleme*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2016.
- Kortantamer, Tunca, "Türk Edebiyatında Gelenek ve Modernlik Tartışmaları Üzerine", *Kitap-lık* dergisi, S. 38, Güz 1999.
- Macit, Muhsin, "Tuğrul Tanyol'un Şiirinde Eski Yol İzleri", *Türk Edebiyatı*, S. 344, Haziran 2002.
- Macit, Muhsin, *Gelenekten Geleceğe*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Bütün Şiirleri*, Hz. İnci Enginün, Dergâh Yayınları, İstanbul 1989.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Hz. Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977.
- Tanyol, Tuğrul, "Şiir Yazamadığım Gün İntihar Edebilirim", *Cumhuriyet Kitap*, S. 281, 6 Temmuz 1995.
- Tanyol, Tuğrul, "Şiirde Gelenek Sorunu", *Yazko Edebiyat*, Temmuz 1981.
- Tanyol, Tuğrul, "Tuğrul Tanyol ile 80'li Yıllar Şiiri Üstüne", Söyleşiyi yapan: Cezmi Ersöz, *Gösteri*, S.112, Mart 1990.
- Tanyol, Tuğrul, *Düşler*, Ocak 1995.
- Tanyol, Tuğrul, *Toplu Şiirler (1971-2015)*, YKY, İstanbul 2016.

Türkçe sözlük, TDK, 1983, Gelenek maddesi.

Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1967.

Ziya Paşa, “Şiir ve İnşa”, *Hürriyet* (gazete), S. 11, Londra 7 Eylül 1868.

